

СЕРІЯ «КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО»

УДК 745.75.76.77

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5\(5\)-77-89](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5(5)-77-89)

Дяків Марія Володимирівна кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації, Навчально-науковий Інститут мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, вул. Сахарова 34а, м. Івано-Франківськ, тел.: (067) 958-65-53, <https://orcid.org/0000-0003-3857-0466>

Дяків Олена Василівна кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації, Навчально-науковий Інститут мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, вул. Сахарова 34а, м. Івано-Франківськ, тел.: (098) 766-95-69, <https://orcid.org/0000-0003-2519-5986>

ПОСТМОДЕРНІСТИЧНІ ЗРІЗИ “СТАНІСЛАВІВСЬКОГО ФЕНОМЕНУ”. АНДЕГРАУДНЕ МИСТЕЦТВО

Анотація. На тлі сучасних світових культурно-мистецьких процесів, творче середовище міста Івано-Франківська виділяється митцями з “авторською харизмою”. Значною подією, яка вплинула на формування сучасного образотворчого мистецтва краю, було проголошення незалежності України і разом з цим відкриття кордонів для безперешкодного виїзду митців в країни ближнього зарубіжжя. Посилились процеси андеграудної культури, альтернативної до офіційної, позначеної творчістю осіб, які суперечили естетиці минулого. Розпочинаючи з 1991 р. відбувається процес “суверенітету” мистецтва від традиційної форми соцреалістичних зображень до модерністичних експериментів освоєних, через програми художників-модерністів заходу. Першопрохідцями, які “кинулись наздоганяти втрачене”, була група однодумців – Михайло Вітушинський, Микола Яковина, Ігор Панчишин, Павло Дроб’як, за ініціативи яких в 1989 році в Івано-Франківську було започатковано і п’ять разів поспіль проведено міжнародну бієнале “Імпреза”. До них приєдналися такі ж творці нової мистецької

парадигми, як Миросла Яремак, Анатолій Звіжинський, Юрій Іздрик, які відкривали можливості аналітичного та критичного мислення в своїй творчості. Можна з впевненістю стверджувати про традицію, що бере свій початок від Венеційської бієнале (1895 р.), за прикладом якої доволі амбітні митці Івано-Франківська створили прототип мистецьких заходів, представляючи таким чином свою творчу позицію. Для невеличкого містечка Західної України – це стало явищем, глядачу пропонувались подекуди шокуючі форми візуальних інсталяцій, фото, живопис, графіка, скульптура тощо.

У 1980-х рр. відбулася своєрідна інтеграція західного мистецтва із українським – образотворче мистецтво Івано-Франківська наповнилось постмодерністичними ідеями та новітніми формами візуалізації. Кінець століття став для митців Івано-Франківська періодом початку розвитку в напрямі світових художніх тенденцій, входженням та презентацією творчих досягнень маргінальної культури (постмодернізм), яка знаходилась на межі різних культурних епох.

Ключові слова: культурно-мистецькі процеси, бієнале, андеграудна культура, візуальна інсталяція, фотографія, живопис, графіка, скульптура.

Diakiv Mariia Volodumirivna Candidate of Art history/ Associate Professor of Decorative Applied Art Restoration Precarpathian National University named by Vasyl Stefanyk Scientific Research Institute of Arts, Academician Sakharov St., 34A, Ivano-Frankivsk, 76014, tel.: (067) 958-65-53, <https://orcid.org/0000-0003-3857-0466>

Diakiv Olena Vasulivna Candidate of Art history/ Associate Professor of Decorative Applied Art Restoration Precarpathian National University named by Vasyl Stefanyk, Scientific Research Institute of Arts, Academician Sakharov St., 34A, Ivano-Frankivsk, 76014, tel.: (098) 766-95-69, <https://orcid.org/0000-0003-2519-5986>

POSTMODERNIST SECTIONS OF THE STANISLAVSKY PHENOMENON. UNDEGROUND ART

Abstract. Presented article covers the issue of development of Fine Arts in the time when “underground” culture was established in Ivano-Frankivsk. The cultural changes that took place in the history of our city and our country as well, during last 25 years, became the reason of emergence of new kind of art, totally different from already available in the Western Ukraine.

In 1989, a group of young artists founded the project of international Biennale named “Impreza”, which became a prototype of Venice Biennale.

A lot of local artists supported “Impreza” by joining to this project.

This new direction in developing of art created a fundamentally different attitude to the artistic sphere.

The main goal of this project was: “to shake the city” and definitely it reached its aim

Three extraordinary artists: M. Vitushynskiy, M. Yakovyna, I. Panchyshyn, focusing on the experience of western colleagues, desired to move out from the ordinary shapes and traditions created new project, where they invited others to discover beauty and magic of art in the large scale reincarnation.

With every year, a lot of artists from different countries became interested in “Impreza” and joined to it. It helped to implement a lot of programs, to develop cultural international relations, to get new experience.

The first “Impreza” caused the appearance of the generation of new ideas and next subsequent events. Ivano-Frankivsk became famous city with unique collection (donated to museums and private collection.

“Impreza” was held in Ivano-Frankivsk following years as well: 1991 /1993/ 1997/, during 1995 - 1996 p. “Impreza Photo-95 ” та “Impress Graphics-95” took place in Ivano-Frankivsk.

In the 1980s, a kind of integration of Western art with Ukrainian took place - the fine art of Ivano-Frankivsk was filled with postmodern ideas and the latest forms of visualization. The end of the century became for the artists of the Ivano-Frankivsk period the beginning of development in the direction of world artistic trends, the entry and presentation of creative achievements of marginal culture (postmodernism), which was located on the border of different cultural eras.

Keywords: cultural and artistic processes, biennale, underground culture, visual installation, photography, painting, graphics, sculpture.

Постановка проблеми. Переосмислення творчих ідеалів відбулось на рубежі двох століть. Відправною точкою змін в мистецтві Івано-Франківська 1980 – першої половини ХХІ століття стало звернення художників до світової постмодерністичної практики. На цьому етапі в образотворчому мистецтві розпочались експериментальні спроби втілити новітні ідеї візуалізації образів. Культурне середовище Івано-Франківська сприяє цьому надаючи художникам “чисту основу” для творення – маргінальна культура укорінилась як явище в напрямку постмодерністичної естетики. Безумовна затребуваність появи чогось

нового в мистецтві спровокувала появу творців ірреального світу, що продовжують і в наш час діяти за принципами постмодернізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан сучасного івано-франківського образотворчого мистецтва є до кінця не вивченим. Питанням розвитку новітніх форм візуальної мови мистецтв займається чимало відомих вчених, проте не існує комплексного дослідження періоду появи мистецького андеграудного руху, саме в місті Івано-Франківську. Цю прогалину у фіксації явища частково заповнюють митці причетні до тих творчих процесів, що розпочались на початку 1980 рр. Зокрема, історичні етапи розвитку “Імпрези”, ідейні положення та аналіз явища подає Ігор Панчишин та Анатолій Звіжинський в книзі “ІМПРЕЗА міжнародна бієнале” [3]. Фіксація важливих виставкових подій супроводжується виданнями каталогів, в яких Анатолій Звіжинський концептуально окреслює мистецьку атракцію [2; 5]. Варто також зазначити, що Ольга Петрова у збірці статей “Мистецтвознавчі рефлексії” згадує про мистецтво “станіславівського феномену”, чим привертає увагу до проблем сучасного творення [4].

Мета статті – дослідження постмодерністичних експериментів творчості івано-франківських митців в контексті змін історико-культурних пріоритетів. Виокремлення альтернативної творчої спільноти – явище мистецької ідентифікації та спосіб реалізації авторського начала.

Виклад основного матеріалу. Перша “Імпреза” змінила світовідчуття багатьох митців, серед них відомий сучасний літератор Юрій Издрік. На кінець 1989 р., як згадує Микола Яремак, під впливом побаченого і почутого митець розпочав іншу форму писання тексту – розрізаючи і складаючи тексти у колажі, в результаті у січні-лютому 1990 р. виникає часопис “Четвер”, що є своєрідним переходом візуального до літературного мистецтва. Це був один з перших “плодів”, які виростила на своєму ґрунті “Імпреза”. В подальшому атмосфера і всепоглинаюча ейфорія, що сповнила культурно-мистецьке середовище Івано-Франківська сприяло тому, що багато хто розпочав малювати (Володя Мулик, Анатолій Звіжинський, Ростислав Котерлін, Мирослав Король, Ярослав Яновський та Мирослав Яремак). Освоєння якісно нового мистецтва відбувалось за умов пізнання митцями іншої сторони самовиразу – змінилися підходи до творення - живопис, графіка, скульптура стали компонентами арт-об’єктів, які в свою чергу мають більшу взаємодію з простором.

Про історію початку та розвитку сучасного мистецтва Івано-Франківська, або як його ще називають митці нашого міста “contemporary art” цікаво дізнаватись з вуст сучасника і в тому числі

учасника цього процесу Мирослава Яремака 1989 – 1990 років. Художній проект “Папір. Графіт. Профіт” М. Яремака, який відбувся 3 березня 2017 р. в галереї “ART на мур” передбачав формат вистаки-акції та авторських викладів-повідомлень, де автор “звертає увагу на стан існування та розвитку локального українського мистецького ринку” [6]. Свою розповідь Мирослав Яремак розпочав з означення мети свого проекту, а саме “як й інші мистецькі формати, які займаються contemporary art, цей проект належить до актуальних форматів цього часу”. Розгорнута програма проекту містила декілька позицій, серед яких: вернісаж, початок події та повідомлення для ЗМІ, ціноутворення артринку для чайників, мотивація набуття артефактів, художники “станіславського феномену”, зустріч з автором, звіт проекту. Мені пощастило бути присутньою на частині, де митець розповідав про художників “станіславського феномену”. У невимушеній розповіді склалось враження про учасників Бієнале, доцільно означились персоналії тодішніх та теперішніх митців. 1980-ті – 90-ті рр. позначені переходом від тоталітарного устрою до ринкової економіки, цей період означений як “перестройка”, був вдалим етапом початку чогось нового, в тому числі і у візуальному мистецтві. Зрозуміло, що івано-франківські художники скористались з цього. Проект “Імпреза” відбувався у місті Івано-Франківську що два роки до 1997 р. і нажаль був припинений. Проте досвід проведення таких міжнародних виставок не був забутий, з’явилися нові учасники мистецтва маргінальної культури, що замінили нонконформізм, тобто критичне ставлення до норм і пропагування власного погляду зведеного до інформаційно-товарного мейнстріму [1]. Означений рух в Івано-Франківську продовжився і після “Імпрези”, художники працюють над проектами і реалізують їх у формі виставкової діяльності в галереях та залах міста Івано-Франківськ.

В історичних епізодах існування “Імпрези” слід відмітити 1991 р., коли ця виставка відбулась як салонна подія. Молодими митцями, що приймали участь в цій “Імпрезі”, був висловлений своєрідний протест проти доволі строгих критеріїв відбору – з поміж 1000 творів експонувалось тільки кілька сотень. Тому Анатолієм Звіджинським ініційовано паралельно з “Імпрезою” осінню 1991 р. виставку у рамках проекту “Провінційний додаток №2” тих робіт, які не ввійшли в основну експозицію. Зокрема на цій виставці демонструвалась інсталяція Юрія Іздрика “Тотальний текст”, що передбачала заповнення текстом стін та підлоги і цим автор намагався довести значимість літератури у людському житті. Зв’язок з “Імпрезою 1989” прослідковується в інсталяції Анатолія Звіджинського, який розмістив над роботою

Мирослава Яремака (стілець – куб скомпільований з людською постаттю в стані пантоміми) макет ніг в джинсах та кросівках і цим створив своєрідну противагу до незвідності простору. Важливими подіями 1992 р. стали виставки “Пасаж” та “Рубероїд №1”, які відбулись у приміщенні “Пасажу Гартенбергів” переданого митцям Івано-Франківською обласною радою на певний період для проведення мистецьких заходів. Саме з цього часу в учасників “станіславівського феномену” зародилась ідея створення музею сучасного мистецтва, адже така підтримка і сприяння місцевої влади давали надію на утвердження в Івано-Франківську нової мистецької формації. Проте вже наприкінці року “Пасаж Гартенбергів” перейшов у приватну власність і це значило, що розпочались нові поневіряння митців у пошуках приміщень для проведення виставок. Наполегливість Мирослава Яремака призвела до заснування галереї званої “S-об’єкт”, яка й сьогодні функціонує у нашому місті як крамниця-рамарня, де продаються художні матеріали для творчості. Починаючи з 1993 р. в “S-об’єкті” відбувались мистецькі заходи, і зокрема одночасно з “Імпрезою93” в цьому ж році пройшла акція “За-імпреза”, яка являла собою неофіційну частину “Імпрези” та означила появу нового місця розвитку цього явища в Івано-Франківську. Дипломами “Імпрези93” відзначено творчість багатьох художників, адже ця подія відбувалась на всеукраїнському рівні і до неї були залучені митці з різних регіонів України та із за кордону. В числі тих хто приймав участь в “Імпрези93” був і львівський митець Михайло Красник. Нажаль ми не маємо можливості розглянути представлений ним у 1993 р. твір, але з інших робіт стає очевидним його неомодерністична спрямованість. Площини і лінії - синоніми образів, творення на межі поза реальності, фіксації авторських візій, нестандартне сприйняття – все це властиве Михайлу Краснику.

Мирослава Яремака можна з впевненістю зачислити до ідеологів, які розвинули концепцію “станіславівського феномену” в тому числі і завдяки авторській творчості. Серед виставкової діяльності митця виділяються: “Тільки 8 днів” (Одеса), “Манна” (Львів), “Art D’Ucraina” (Алькой, Іспанія), “Grenzgänger” (Лінц, Австрія), “Dachau” (Німеччина), бієнале “Восточная Європа: Spatia Nova” (Санкт-Петербург, Росія), “Europe Fain Art” (Женева, Швейцарія), “Репозиція” (Львів), “Uwaga” (Ополе, Польща), “Imago Mundi” (Мілан, Італія), “Чеч” у Татарові. Добра художня освіта отримана Мирослав Яремаком в Косівському технікумі народних художніх промислів (1982 р.) та у Львівському державному інституті прикладного і декоративного мистецтва (1989 р.) вірогідно є тим чинником, що зумовив подальше становлення цієї особистості у

напрямку художньої творчості. В межах художнього проекту “Папір. Графіт. Профіт” Мирослав Яремак презентував серію графічних робіт виконаних на папері олівцем. Всього автор презентував п'ятнадцять творів, які не означив назвами, адже в них немає конкретики, натомість існує субстанція пластичних мас, що плавно входить в матерії невизначені по текстурі. Ніжно сірі зображення новоутворень спровоковані світлотінню, транслюють об'єм сюрреалістичних напливів та вигинів. Безумовним є походження експериментальних трансформацій кулі, драперії, листка паперу тощо. У деяких з таких композицій форма виростає з іншої форми, встановлюється взаємозв'язок більших і менших елементів, які співіснують на малюнку у композиційній єдності. Прототипами є реальні маси навколишнього середовища, підмічені митцем в цікавих і незвичних ракурсах та естетично розпрацьовані м'яким тоном по контуру і підсилені градаціями світлотіні для виявлення об'єму. Складається певне враження про кохання Мирославом Яремаком моментами фіксації грації подекуди аморфних мас, інтуїтивне заглиблення у фантазійне накопичення інеродних предметів позаземного походження. В деяких малюнках можна розгледіти натюрморт, інші є реакцією на явища, або предмети, що хвилюють підсвідомість глядача помітними авторськими натяками на сюжет чи тему. Текстура об'єму формально вказує на ознаки форми, наприклад краплини, або ж драпірованої тканини, проте у візуалізації цих предметів не перейдено межі реалістичності. Митець дає можливість глядачу розмірковувати над формою, співставляти, ідентифікувати і навіть виводити власні теорії походження. Відбувається своєрідна гра з людською підсвідомістю, рефлекторні імпульси підсилюються від неочевидності зображень, збентеження є тим відчуттям, від якого походить провокація мислення. Автору цікаво спостерігати за падінням та зростанням глядацького зацікавлення до свого проекту, а також він проводить аукціон свої робіт, ціна за які з кожним днем зростає.

Значну роль у розвитку мистецьких атракцій, що відбувались у Івано-Франківську на протязі останніх 25 років, відіграв Анатолій Звіжинський. За його участю та кураторством були проведені такі проекти, як “Рубероїд”, “Лагідний тероризм” та “Порто Франко”. Відголоском “Імпрези” стала виставка творів “Лагідний тероризм”, організована в лютому 2002 р. в рамках фестивалю “Культурні герої”. Основою “Лагідного тероризму” є ідея про тотальне розповсюдження терору у суспільстві та своєрідна реакція на нього в творах мистецтва. Піднята глибинна тема насильства над особистістю в умовах інформаційного простору і як наслідок хвороблива манія до руйнації, яку

в іронічно-гротесковій формі представили у свої творах: Весела Найденова, Володимир Мулик, Ігор Перекліта, Ростислав Котерлін, Олег Гнатів, Олекса Фурдіяк, Тарас Прохасько, Ярослав Яновський, Едуард Скрипник, Микола Яремак. Цей проект можна вважати передчуттям тих глобальних змін, що відбуваються у світі і зокрема посилення військової і терористичної агресії. Анатолій Звіжинський від самого початку проведення “Імпрези” надавав мистецтвознавчий супровід усім подіям, які відбувались в рамках цього проекту. Митець здобув освіту в Українській Академії мистецтв в Києві, тому й не дивно що перебуваючи під впливами столичного мистецького руху, йому забракло цього дійства і в Івано-Франківську. Для такого міжнародного проекту як “Імпреза” потрібна була фіксація основних положень проведення та організації мистецької “тусовки” у формі виставкової діяльності і тому Анатолію Звіжинському випала роль ідеолога, який концептуально осмислював все те, що вже відбулось та займався складанням нових планів та проектів до втілення. Насамперед він персоніфікував митців та їхню творчість, давши таким чином інформаційну фіксацію та аналіз творчості пильним незаангажованим ставленням. Зокрема в його науковому доробку є статті про Едуарда Ніконорова (“Інший бік Люббоффі”), Мирослава Яремака (“Мирослав Яремак: малювання маркетингу” для журналу “Місто”). Усесторонньо аналізує сучасне мистецтво з позиції учасника у матеріалах статті “Сучасне мистецтво дає шанс побачити, відчути, зрозуміти те, чого ще немає”, а також є автором понад тридцять статей про сучасних художників у виданнях “Art Line”, “Україна”, “AZ Art”, “Кінець кінцем”, “Галерея”, “ArtUkraine”, “Збруч”. Створюючи візуальний твір Анатолій Звіжинський репродукував авторське ставлення до певних явищ. На сайті Центру Сучасного Мистецтва, можна переглянути галерею робіт митця з різних проектів. 1999 роком означене виконання серії “Нові герої” – це невеликі у розмірах 21 на 30 сантиметрів олійні зображення масок чи то радше не красивих людських облич. Назва творів символічна, в ній автор затверджує саркастичний підхід до виявлення нищих людців, що возвеличили себе та не позбулись потворності. Гіпертрофовані отвори гостроподібних очей, великих носів і деформованих овалів облич узагальнено передають потворні образи. Ознаками загнивання суспільства є мухи, що розповзаються по всіх зображення, їхні темні і доволі масивні тільця чітко виділяються на тлі кольорових масок. Анатолій Звіжинський не пристосуванець та не шукач гармонії, він вивертає нутро недосконалості, екстраполює значеннями, які містяться поза одноманітним розумінням. Він цілковито відходить від реалізму, але не відкидає об’єм, фіксує зображення якби нехтуючи

усіма правилами і принципами творення. В наступних роботах помітні такі ж ознаки, оголені жіночі тіла анатомічно не досконалі. Кольорове насичення яскраво жовтим, зеленим, синім, червоним протилежно полярне простору довкола моделей. Різка і дещо агресивна форма вияву є верифікованою від митців модернізму, відчутна також свобода дій, недотримання правил. Героїні перебувають у зафіксованому русі, тобто виконують дію але при цьому статуарнонепорушні (“Даліла”, “Юдит”, “Саломея” із серії “Зрада”). Навмисно витягнуті пропорції торсу дисонують з дещо малими головами, таким чином художник ставить акцент на жіночій природі, змальовує оманливу доброту, яка перетворюється у міміці облич на підступність та ехидність. Зафарбування тіл в локальний колір відбувається з метою увиразнення персонажу, емоційності його сприйняття. Твори Анатолія Звіжинського, які присвячені виставці “Лагідний тероризм” ідейно співзвучні цій темі, на одній з робіт показано постаті лідерів тероризму в силуетно-локальних зображеннях. Ці персонажі на світлому простирадлі немов німі та омертвілі частки всесвітнього зла і автор пропонує глядачу ще раз побачити їх в сукупності однієї композиції. Експресивно та швидко намальовано чорнилом “Пресконференцію” – це простирадло, на якому зображено голови глядачів, що дивляться на терористів по телебаченню. Митець не персоніфікує героїв цього твору, навпаки приховує обличчя темними масками, адже саме так виглядають терористи. Звичайні люди тільки є спостерігачами і в цій ситуації Анатолій Звіжинський дає нам можливість розглянути ситуацію зі сторонньої точки зору. Доводить нашу бездіяльність та наростаючу перевагу всесвітнього тероризму, який врешті рещт вийде за межі моніторів телевизорів. Творчість митця не однозначна, побудована на провокативних темах насильства, розмірковувати над якими має й сам глядач.

Значним зрушенням у процесі становлення маргінальної творчої спільноти стало відкриття у Івано-Франківську у серпні 2013 р. муніципального Центру Сучасного мистецтва, який очолив Анатолій Звіжинський. Ця подія супроводжувалась виставкою “Презентація” та ознаменувала новий етап надій та сподівань митців. Мистецькі події ініційовані Анатолієм Звіжинським в рамках “Імпрези” становили зацікавлення для художників, що не входили у коло учасників і однодумців цього мистецького проекту. В каталозі “Нові надходження” (2014 р.) знаходимо багато тих митців, які підтримали своїми творами концепцію сучасного мистецтва, розширивши таким чином візуальний ряд [2]. Серед цих митців виділяються знані в Івано-Франківську особистості: Василь Красьоха, Богдан Бринський, Володимир Лукань,

Микола Джичка, Ярема Проців, Едуард Ніконоров. Ці митці мають плідну творчу діяльність і окрім участі у виставках “Імпрези” проводять власні персональні атракції.

Асиміляція молодшого покоління митців у русло маргінальної культури започаткованої “першопрохідцями” “Імпрези”, відбувалась під впливом полістилістичного різноманіття форм творчості. В коло одностудійців, що вже майже тридцять років ведуть актуальні художні пошуки, входить Микола Джичка 1977 р. н., який обрав для себе жанр портрету, що найбільше дозволяє розкрити “авторську іконографію, без огляду на диктат вимог замовника” [6]. Його твори побудовані на фотографічному реалізмі, перевершеному символізмом та іронізуванням над роллю особистості в сучасному суспільстві. В його портретах відчутна іронія над людськими ілюзіями, осягнення та переживання митей самопізнання, які ведуть до розкриття образу загалом. Микола Джичка є автором портрету Анатолія Звіжинського “Макдональдс в маргінесах” (2012 р.), де чітко висловлена позиція автора у підтримку новаторства маргінального мистецтва. Герой (Анатолій Звіжинський) на портреті є свідком епохи змін, він представлений в натурному, харизматичному образі мислителя, що милується імпровізованою шибеницею складеною з пазлів-літер та підвішеному до неї рятувальному колу. В цьому символічному зображенні закладено ідею протистояння системи освіти та концептуального мислення – ідея шибениці як вуз, в якому навчаються митці і, який підпорядкований віянням моди та споживчому ринку; рятувальне коло – це те, що знаходиться поза межами системи і є тою віддушеною для неформалів закинута для рятування творчих душ. Рятувальне коло було закинута у формі “Імпрези” і має своє продовження аж до сьогодні. Всі ті хто не знайшов себе в стандартизованих або штучно нав’язаних стереотипах шукають вихід, через наближення до прогресивних ідей “contemporary art”. Велична півфігура персонажа є утвердженням світогляду, що візуалізується у формах образотворчого мистецтва, але має прогресивні ознаки, базується на використанні предметного середовища, як засобу творення.

Активним учасником спільноти альтернативного мистецтва став Євген Самборський (1984 р. н.), що походить з лав випускників Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника і є стипендіатом Gaude Polonia 2009 та 2012 років, де навчався в польського художника Павла Альтхамера. Володіючи творчими підходами митець перейшов у форму візуалізації ідеї, сюжету та образу завдяки арт-об’єктам. Прикметною ознакою його творчості –

пізнання самого себе у системі ціннісних взаємовідносин із суспільством. Спостереження за дійсністю дають митцю можливість виявляти аспекти існування художника, співпереживати та відтворювати в треді моделях сутність речей. Знаковим твором, що спровокував резонанс навколо Євгена Самборського є “Автопортрет” (2013 р.), який є проектом двотижневого перебування автора у Івано-Франківську. В описі тексту художника знаходимо наступне “це був мій найдовший візит до рідного міста...для створення автопортрету я використав матеріали, котрі знаходяться вдома. Форми для зліпків обличчя та рук були відлиті в просяній глині з городу, для симих зліпків я використав гіпс, котрий знайшов на будові своїх батьків. Каркас зроблений зі старого розібраного паркана, та одягнений у мій власний одяг” [5]. Модель-автопортрет митця є прототипом - знаком увіковічення себе в спосіб творення об’ємно-просторової фігури. Цей твір ми не означаємо, як скульптуру, його слід зачислити до манекену-ляльки, спроектованої за харизматичними ознаками самого автора. В такий спосіб митець реалізує задум про власне відтворення в художньому образі. Відбувається асиміляція його героя в середовищі рідному і близькому для нього, запозичує природні матеріали для відливання обличчя з рідної землі (глина) та одягає цей персонаж у власний одяг. Євген Самборський творить через відчутні тактильні артикуляції, які виникають під час роздумів самопізнання. Досліджуючи глибини навколишнього світу створив проекти “Оksamитове ніщо” (2012 р.), “Рюкзак” (2012 р.), “Складові присутності” (2013 р.), в яких опозиціонує себе як учасника взаємодіючи безпосередньо з предметами арт-простору. Його мистецтво – це концептуальні сцени, спроба відкритого діалогу художника з глядачем на теми: фетишизації та повсякденної матеріальності; автопортретної ідентифікації; перетворення предмету чи речей в нове значення; споглядання матерії, яка виявляється новою для нас, і кожен може поринути в неї і відчути її вплив.

На думку митців, які є своєрідними відступниками від класичних основ мистецтва, навчальний заклад (Навчально-науковий Інститут мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника) не дає можливостей для повноцінного вияву авторського “я”, проте саме в стінах цього закладу зародився творчий потенціал, дух свободи творення, який прививали викладачі, і серед них Олена Дяків. Її учнями були вже нині відомі Олесь Базюк, Сергій Петлюк та Сергій Григорян – всі вони активно діють на арт-ринку не тільки Івано-Франківська, а й України загалом. Олесь Базюк освоїв сучасне мистецтво муралів, створив чимало монументальних композицій “Одуванчик” (2016 р.),

“Портрет міста” (2019 р.), “Miserere” (Господи помилуй, 2019 р.). Сергій Петлюк реалізовує творчі задуми в руслі інспірацій та інсталяцій в проектах: 2011 р. – 14 Media Art Biennale, “WRO 2011. Alternative now” (Вроцлав, Польща); 2013 р. - “Живий пейзаж”, Kordegarda Gallery (Варшава, Польща); “Нова українська мрія”, “Мистецький арсенал” (Київ); 2015 р. - “Декомпресія”, Saint-Merry (Париж, Франція) UK/RAINE Saatchi Gallery (Лондон, Великобританія); 2016 – 2017 рр. – всеукраїнський проект “Килим. Сучасні українські митці”, Zenko Foundation. Окрім того є учасником “Індивідуальної Артикуляції”, де представив “Живий пейзаж” - відео-інсталяцію портретів чоловіків і жінок, що виявляють певні емоції спричинені реагуванням на події та явища. Сергій Григорян мабуть один з тих найбільш провокативних творців, що бентежать свідомість івано-франківських глядачів “провокаціями”. Митець обрав для себе образ німецького військового, який використовує при презентуванні своїх проєктів. Енергійний та дещо бешкетний він відзначився в таких творчих проєктах: 2013 р. – “Afterparty”, Центр Сучасного Мистецтва, Івано-Франківськ; 2014 р. – “Арт-поле”, “Фріклектика”, Художній музей, Чернівці; 2014 р. – “Осінь 2014”, Art Kyiv contemporary, Мистецький Арсенал, Київ; 2015 р. – “Межа довіри”, Єрмілов центр, Харків; 2015 р. – “Україна. Трансформації сучасного”, Єрмілов Центр, Відень, Австрія; 2015 р. – “Трансформовані моменти походження”, міжнародна виставка, ЦСМ, Івано-Франківськ; 2015 р. – “Communication”, галерея Ілько, Ужгород; 2015 р. – “АК- 47”, Flipsite Artspace, Ейдговен, Голландія; 2016 р. – “Греаклектика +18”, Муніципальна галерея, Харків; 2016 р. – “Гуцулозавр”, “Карпатський простір” міжнародний фестиваль країн карпатського регіону, Івано-Франківськ; 2016 р. – “Греаклектика+18” галерея “Бункермуз” м. Тернопіль; 2016 р. – Porto Franko Gogolfest, міжнародний фестиваль, “Літораліс” Друкарня, (куратор Д.Кольцова) та “Маргінеси Міфу” галерея “Маргінеси” (куратори Н.Wendland, А.Звіжинський), Івано-Франківськ; 2016 р. – “Український Зріз. Перетворення” Вроцлав, Люблін, Польща; 2016 р. – “Греаклектика+18” (фрагмент проєкту), галерея “ГАК” (куратор П. Буяк), Івано-Франківськ; 2016 р. – “Антитрофей 0,5”, галерея “Арт на мур” ТЦ Bastion, Івано-Франківськ; 2016 р. – “Галіція Культ”, ЦСМ Єрмілов Центр, Харків; 2016 р. – “Гуцулозавр карпатський”, перше місце у всеукраїнському конкурсі ім. Натана Альтмана, Вінниця; 2017 р. – “Чеч (потік). Індивідуальна артикуляція”, Арт простір, Zenko Gallery, Татарів. Етнічні корені виявились в творчості Сергія Григоряна в дещо трансформованій формі адаптації до сучасних реалій. Йому подобається “тратись” з

сюжетними сценами на гуцульських кахлях, створювати технічні персонажі та монтувати сміливі фотозображення.

Висновки. Представлене явище висвітлює невелику частину загальної картини розвитку образотворчого мистецтва в Івано-Франківську на початку ХХІ ст. Виявлений та означений рух до самоствердження та ідентифікації авторської мистецької думки поширився у формі проведення “Імпрези” і таким чином спільнота івано-франківських митців доєдналась до світової практики новітнього мистецтва. Їхня творчість є показово-еталонною, адже містить авторське начало з філософським підґрунтям. Одне можна стверджувати з упевненістю, участь митців Івано-Франківська в “Імпрезах” змінила традиційне ставлення до андеграудного мистецтва, глядач отримав порцію “провокації”, яка вже давно поширилась світом.

Література:

1. Вишеславський Г. Нонконформізм: андеграунд та “неофіційне мистецтво” / Гліб Вишеславський 2016. С.171 – 198.
2. Нові надходження: каталог / Центр сучасного мистецтва. Івано-Франківськ, 2014. 60 с., іл.
3. Панчишин І. ІМПРЕЗАЗА міжнародна бієнале / Упорядники Ігор Панчишин, Анатолій Звіжинський. Івано-Франківськ: “ЛІЛЕЯ-НВ”, 2012. 183 с., іл.
4. Петрова О. Мистецтвознавчі рефлексії. Історія, теорія та критика образотворчого мистецтва 70-х років ХХ століття – початку ХХІ століття. Збірка статей / Ольга Петрова. Київ: Видавничий дім “КМ Академія”, 2004. 400 с.: іл.
5. Сайт “Відкрита група”. Євген Самборський – режим доступу. <http://openarchive.com.ua/samborskiy/#practice154>
6. ЧЕЧ (Потік). Індивідуальна артикуляція: каталог / Куратор проекту Анатолій Звіжинський. ZENKO GALLERY. 48 с.

References:

1. Visheslavskij, G. (2016). Nonkonformizm: andegraund ta “neoficijne mistectvo” [Nonconformism: underground and "unofficial art"] .171 – 198 [in Ukrainian].2. *Novi nadhodzhennja: katalog [New arrivals: catalog]*. Centr suchasного mistectva. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
3. Panchishin, I. (2012). *IMPREZAZA mizhnarodna bienale [IMPREZAZA International Biennale]*. Ivano-Frankivsk: “LILEJa-NV” [in Ukrainian].
4. Petrova, O. (2004). *Mistectvoznavchi refleksii. Istorija, teorija ta kritika obrazotvorchogo mistectva 70-h rokiv XX stolittja – pochatku XXI stolittja [Art studies reflections. History, theory and criticism of fine art of the 70s of the 20th century - the beginning of the 21st century]*. Kiiv: Vidavnichij dim “KM Akademija” [in Ukrainian].
5. Sajt “Vidkrita grupa”. Evgen Samborskiy [“Open group” site. Evgeny Samborskiy]. [openarchive.com.ua](http://openarchive.com.ua/samborskiy/#practice154) Retrieved from <http://openarchive.com.ua/samborskiy/#practice154> [in Ukrainian].6. ChECh (Potik). Individualna artikuljacija: katalog [CHECH (Stream). Individual articulation: catalog]. Kurator proektu Anatolij Zvizhinskiy. ZENKO GALLERY [in Ukrainian].